

**SLOVENSKO DRUŠTVO
ZA ZAŠČITO VODA**

SVETOVNI DAN VODA 2019

Nikogar ne bomo pustili ob strani.

Na prvi pogled se je zdelo, da se z letošnjim geslom svetovnega dneva voda, ki ga obeležujemo 22. marca, v Sloveniji ne bomo poistovetili in da bo neopazno minil, na prvi pogled opozarjajoč na probleme manj razvitega sveta. Pa se je znova pokazalo, da si je treba vzeti čas in tako kot vsako leto temeljito premisliti, kaj svetovni dan voda z letošnjim geslom **“Voda za vse”** sploh želi sporočiti.

Geslo izhaja iz zaveze članic Organizacije združenih narodov iz leta 2015, zapisane v Cilju 6 Agende Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030 (Agenda ZN 2030): *»Vsem zagotoviti dostop do vode in sanitarne ureditve ter poskrbeti za trajnostno gospodarjenje z vodnimi viri«*. Sporočilo agende je jasno: v poldrugem desetletju želimo narediti svet boljši, na pot do tega, tudi do odprave revščine, lakote in bolezni, pa se podajamo skupaj in z obljubo **“Nikogar ne bomo pustili ob strani”**.

Svetovni dan voda je dogodek, ki nas vedno znova opozarja na pomembnost vode za naše preživetje. Letošnje leto posebej izpostavlja dejstvo, da 17 ciljev trajnostnega razvoja Agende ZN 2030 ne bomo dosegli, če v svetovnem merilu ne bomo vzporedno z izzivi revščine, neenakosti, humanitarnih kriz in naravnih izrednih dogodkov zagotovili tudi oskrbe z vodo in odvajanja ter čiščenja odpadne vode za vse prebivalce našega “modrega” planeta. Če so bile deklaracije OZN v preteklosti tematsko oddaljene od razvitega sveta, kamor nedvomno spada tudi Slovenija, in so obravnavale izzive dežel v razvoju, pa je Agenda ZN 2030 dovolj splošna, da se najdemo v njej prav vsi: zmanjšati brezposelnost, učinkovito se prilagajati klimatskim spremembam, uresničiti enakost spolov in spodbujati mirno sožitje vseh nas – to je le nekaj področij, na katerih imamo tudi v Sloveniji še veliko prostora za izboljšave. Cilj 6 Agende, ki obravnava ravnanje z vodo, pa je temelj, brez katerega lahko ostali cilji Agende ZN 2030 kaj hitro ostanejo neuresničeni. Voda vpliva na življenje ljudi v biološkem, socialnem in gospodarskem smislu. Učinkovito in vzdržno u/po/rabo vode, ki je primarni izziv civilizacije v 21. stoletju, torej nujno potrebujemo za uresničitev ciljev celotne Agende ZN 2030.

Interpretacij letošnjega sporočila *“Nikogar ne bomo pustili ob strani”* je v slovenskem okolju mnogo. Več časa imamo za razmislek, več vprašanj se poraja. Ne gre zgolj za formalne vsebine, na katere opozarja Cilj 6 Agende trajnostnega razvoja. V tem cilju se skrivajo številne teme upravljanja z vodo: zmanjševanje onesnaženj in preprečevanje emisij nevarnih snovi v okolje; spodbujanje učinkovite rabe vode; varovanje ekosistemov, ne zgolj morij, rek in jezer, ampak tudi gora, gozdov in močvirij;

spodbujanje mednarodnega sodelovanja in izmenjave znanj na eni ter tudi vloge lokalnega znanja in izkušenj pri ravnanju z vodo na drugi strani. V sporočilu letošnjega svetovnega dneva voda so zbrane prav vse teme, saj je pravica do življenja osnovna človekova pravica, dostop do vode pa pogoj za preživetje. V Slovenskem društvu za zaščito voda smo tako pripravili pregled nekaterih najbolj kritičnih izzivov, ki Slovenijo čakajo na poti do cilja "Voda za vse".

Letno poročilo o kakovosti pitne vode v letu 2017¹ kaže, da država zagotavlja dostop do pitne vode za 93,55 % prebivalcev Slovenije. Najvišji delež dosega primorsko - notranjska regija, kjer zajema vse prebivalce, najnižji pa je ta delež na Koroškem, kjer znaša le 75 %. To pomeni, da se na tem območju kar četrtnina prebivalcev oskrbuje iz zasebnih vodovodov oz. iz vodovodov, ki oskrbujejo manj kot 50 prebivalcev. Takšno stanje ne pomeni nujno, da voda ne bi bila pitna, saj so vodovodni sistemi lahko v zelo dobrem stanju, ustrezno grajeni, opremljeni in vzdrževani. Predstavlja pa tudi svojevrstno tveganje, saj pristojne institucije nimajo ustreznih informacij in nadzora. Ob upoštevanju geografskih značilnosti je podatek pričakovan, a opozarja na poseben izziv, ki je posledica razpršene gradnje – ne le pri zagotavljanju pitne vode, temveč tudi pri odvajanju in čiščenju odpadne vode.

Od vseh ukrepov na področju varovanja okolja ima urejanje odvajanja in čiščenja odpadne vode največji vpliv na izboljšanje stanja v okolju. Iz trenutno še veljavnega Operativnega programa odvajanja in čiščenja komunalne odpadne vode² (novelacija je v pripravi) sledi, da so zaradi razpršene poselitve pogoji za izgradnjo sistemov javne kanalizacije v Sloveniji, predvsem na območjih poselitve, ki so uvrščeni v dodatne stopnje operativnega programa, sorazmerno neugodni. V poselitvah, kjer sta gostota poselitve in število prebivalcev ustrezno visoka, da je "upravičeno načrtovati" opremljanje z javno kanalizacijo, je po neformalnih podatkih 2017 živelo 78 % prebivalcev RS, za okrog 445.000 prebivalcev pa se bodo rešitve iskale drugače, predvsem z individualnimi sistemi za odvajanje in čiščenje. Poročilo RS o stanju na tem področju³ na dan 31. december 2016 navaja, da tam, kjer bi javna kanalizacija glede na določbe zakonodaje do danes že morala biti zgrajena, napredek je. Tudi načrte za prihodnost imamo, a napredujemo počasi in zamujamo z roki. Približujejo pa se tudi že roki za ureditev odvajanja in čiščenja odpadne vode v manjših naseljih in tam, kjer se bodo iskale individualne rešitve. Treba bo priznati, da so projekti odvajanja in čiščenja odpadne vode glede na zahtevnost in pomen, ki ga imajo za okolje in naše zdravje, nekoliko predolgo, ko smo se obveznosti sicer že zavedali, *obstali ob strani*.

Nadaljujmo s "Pustiti ob strani" s tistimi, za katere je strošek pitne vode previsok in si ga zaradi prenizkih prihodkov ne morejo privoščiti. Za družbo, ki sama sebe obravnava kot razvito, je to nedopustno. Vzpostaviti bi morali mehanizme in rešitve za primere, ki so upravičeni do znižanja višine računa ali do popolne oprostitve plačila storitev, povezanih z vodo. A da ne bo napačno razumljeno: voda ni zastoj in voda mora imeti svojo ceno. Ljudem, ki jim voda predstavlja previsok življenjski strošek, pa je treba pomagati prebroditi težave z opravili, ki so v rokah socialne države. Na vsak način pa je treba preprečiti oplajanje kapitala na tej dobrini.

Pustiti ob strani stroko, ki se ukvarja s problematiko upravljanja voda, ni nič nenavadnega za slovensko okolje. Upravljanje voda zahteva usklajevanje mnenj deležnikov, katerih strokovni pogledi,

¹ <http://www.nijz.si/sl/letna-porocila-o-pitni-vodi-v-sloveniji>

² http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/varstvo_okolja/operativni_programi/operativni_program_komunalne_vode.pdf

³ http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/voda/odvajanje_komunalne_vode_poro_cilo_2016.pdf

kar je treba priznati, so pogosto ozko usmerjeni in celo nasprotujoči si. Za odločevalce je iskanje pravih kompromisov težko opravilo, a obstaja vtis, da vse prevečkrat glavni kriterij za izbiro rešitev predstavljata kratkoročna ekonomska in politična korist, namesto dolgoročna dobrobit prebivalcev. Umetnost razprav odločevalcev s strokovnjaki je v tem, da se odločevalska stran, ki je vedno močnejša, seznanj z različnimi strokovnimi argumenti, jih poskuša razumeti, modro pretehtati in sprejeti pametne odločitve, ki bodo dolgoročno dobre za vse, ne le za nekatere. Če odločevalcem uspe in je hkrati v javnosti in stroki prepoznano, da je glas strokovnjakov upoštevan, je to dobro za vsak projekt. V tovrstnih primerih bi bile politične odločitve povsem na varnem, saj bi bil krivec za napačne odločitve stroka. A takih primerov ne poznamo oz. se politične odločitve skrivajo za kvazi strokovnimi odločitvami, ki jim nihče ne verjame. Pametna politika stroke ne pušča ob strani. Odgovorna stroka pa ne sme obstati ob strani in mora, kadar je to strokovno argumentirano, podpirati politiko.

Oskrba z vodo in ureditev sanitarij za romsko prebivalstvo je gotovo ena prvih asociacij v razpravah o pitni vodi pri nas, ki je od leta 2016 naša ustavna pravica. Da je romsko prebivalstvo ena od skupin, ki so v Sloveniji "*ob strani*", ni možno spregledati, in prav gotovo bo v Slovenijo še priromalo kar nekaj vprašanj, kako smo k temu pristopili. Način življenja te socialne skupine, na primer na Dolenjskem, je daleč od razvitega sveta, zato ni moč pričakovati ureditve, ki bi v eni generaciji ali še prej rešila zagato ustavne pravice Romov do pitne vode. Spremembe na bolje lahko pričakujemo le s stalno naselitvijo, opremljanjem zemljišč z infrastrukturo in končno integracijo, za katero pa je obdobje do leta 2030 bistveno prekratko.

Da se rado zgodi, da se namerno ali nenamerno *pusti ob strani* neinformirane, vemo vsi in si ne želimo biti med njimi, a kaj dosti za to ne naredimo. Informacije, povezane z vodo, so pomembne, saj nam morda pomagajo preživeti, živeti bolj zdravo življenje, uživati boljšo hrano in morda celo živeti dlje. Kadar je beseda o okolju in vodi, sta neznanje in neinformiranost nevarna, lahko celo življenjsko. Danes so informacije javno dostopne. In če slučajno niso, imajo uporabniki ne samo pravico, ampak tudi dolžnost, da se z informacijami seznanijo. Res pa je, da je za to treba vložiti nekaj truda in tudi znanj, da se jih interpretira ter pripravljeno, da slišimo in razumemo eden drugega.

V prihodnjem letu bo tretjina obdobja, v katerem smo se z Agendo ZN 2030 na globalni ravni zavezali, da ne bomo nikogar pustili ob strani, že za nami. Dejstvo je, da bo marsikdo od nas cepetal ob strani, hote ali nehote, pod vplivom okoliščin, na katere sam težko vpliva. Kljub temu pri doseganju cilja "*Nikogar ne bomo pustili ob strani*" vedno velja tudi, da bomo tem na globalnem nivoju uspešnejši, če kot posamezniki ne bomo zgolj pasivno čakali ob strani.

dr. Brigita Jamnik, članica UO Slovenskega društva za zaščito voda

Povezave:

Agenda za trajnostni razvoj 2030:

http://www.svrk.gov.si/si/delovna_podrocja/razvojno_nacrtovanje/slovenija_in_agenda_2030/

<https://www.worldwaterday.org/theme/>